

Dunja Modrić-Blivajs

BIOGRAFIJE ZAGREBAČKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA I NJIHOV DOPRINOS RAZVOJU AKADEMIJE I SVEUČILIŠTA (1883.-1903.)

Dunja Modrić-Blivajs
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu

UDK 371.12(497.5Zagreb)“1883/1903”(092)
[373.5+061.12+378.4](497.5Zagreb)“18/19”
Prethodno priopćenje
Primljeno: 18.6.2014.
Prihvaćeno: 12.11.2014.

Na temelju izvorne građe iz Državnog arhiva u Zagrebu (Matica i spsobnika zagrebačkih srednjih škola) obrađeni su životopisi četrdesetak srednjoškolskih profesora koji su u svome znanstvenom djelovanju dali doprinos razvoju Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, te Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Oni su nastavili svoje karijere predavajući na Mudroslovnom i teološkom, a istaknuli su se i unutar svojih znanstvenih disciplina. Naposljetku, pridodan je i popis srednjoškolskih profesora koji su postali članovi JAZU u Khuenovo doba.

Ključne riječi: Sveučilište u Zagrebu, JAZU, srednjoškolski profesori, Khuenovo doba

U drugoj polovici 19. stoljeća, u Banskoj Hrvatskoj se sustavno utemeljuju znanstvene i kulturne ustanove. Snažan napredak prirodoslovno-matematičkih i humanističkih znanosti nametnuo je potrebu za utemeljenjem organiziranog znanstvenog istraživanja. Nakon dugotrajnog iščekivanja, Hrvatski sabor donio je 1869. godine Zakonski članak “Ob utemeljenju Sveučilišta”, a prihvaćen je u Saboru 19. listopada 1874., kada je ban Ivan Mažuranić uveo doktora Matiju Mesića u rektorsku dužnost i čast. Taj datum označio je početak organiziranog i znanstvenog rada na Sveučilištu i predstavlja značajnu prekretnicu u našoj znanosti.¹ Pravni, Bogoslovni i Mudroslovni fakultet počeli su djelovati nedugo nakon osnivanja Sveučilišta. Kada je započeo radom, Mudroslovni fakultet je imao šest profesora i 26 studenata, da bi već godine 1898. na Mudroslovnom fakulte-

¹ *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Svezak I, 1969., str. 8-9.*

tu radilo 206 nastavnika, asistenata i lektora. Iste je godine bilo upisano 2978 studenata, te se istodobno uvode nove znanstvene discipline.²

Organizacijski razvoj Sveučilišta trajao je sve do 1914. godine. Tako je zakonom o izboru rektora od 26. kolovoza 1875. određeno da se rektor bira turnusom između redovnih profesora svih triju fakulteta. Do godine 1906. obavljala se svečana inauguracija novog rektora, koji je održao govor, a u pravilu se odnosio na pitanja iz područja njegova znanstvenog interesa. Takav protokol se održao do studentskih prosvjeda 1903./04., u doba narodnog pokreta protiv vladavine bana Khuen-Héderváryja. Također, određen je habilitacioni postupak kojim se trebalo osigurati znanstveni pomladak na Sveučilištu.³ Naredbom od ožujka 1875. donijeti su "rigorozni redovi" koji su određivali postupak prilikom stjecanja doktorata. Godine 1882. donijeti su propisi o nostrifikaciji doktorata stečenih u inozemstvu.⁴

Sveučilište se i dalje pridržavalo austrijskih propisa. Naime, težnja da se ukinu prepreke vrlo se sporo razvijala. Tako su primjerice studenti koji su završili studij u Zagrebu, morali polagati stroge stručne i dopunske ispite i na austrijskom fakultetu. Takvim se potezima otežavala snažnija povezanost hrvatskih zemalja podijeljenih između oba dijela Monarhije.⁵

Zakon o Sveučilištu koji je bio donijet 1874. zamijenjen je 6. listopada 1894. novim zakonom. Tim su zakonom povećana primanja profesorima, nadopunjene su neke ustanove, te je studij formalno produljen s tri na četiri godine. Naime, već se od 1885. zahtijevalo da kandidati za srednjoškolskog učitelja, a od 1892. i doktorandi, upisuju osam semestara studija.⁶

Prema novom zakonu, vladar je imenovao profesore na prijedlog zemaljske vlade. Međutim, u odnosu na prijašnji zakon, učinjena je promjena prema kojoj vlada nije dužna prihvatiti prijedlog profesorskog zbora. Dakako da je na taj način vladi omogućeno da protiv volje fakultetskog vijeća predloži vladaru svoje kandidate za profesore.⁷ Time je bio ozakonjen postupak koji je vlada primjenjivala, postavljajući svoje kandidate protivno prijedlogu Mudroslovnog fakulteta.

² *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 1969. (dalje: *Spomenica 1969.*), sv. 2, str. 64-66. Vidi i u: *Spomenica o 25. godišnjici postojanja Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, Zagreb 1900.; *Spomenica Akademičkog senata*, Zagreb 1925.; Mirjana Gross – Agneza Szabo, *Prema hrvatskom građanskom društvu*, Zagreb 1992.

³ *Spomenica 1969.*, str. 104.

⁴ *Spomenica 1969.*, str. 105.

⁵ *Spomenica 1969.*, str. 105. O pitanju reciprociteta vidi: Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva Kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, Zagreb 1913., str. 442-443. Usp. Igor Karaman, *Socijalna i regionalna obilježja studenata na zagrebačkim visokoškolskim ustanovama, u: Hrvatska na pragu modernizacije (1750-1918.)*, Zagreb 2000., str. 144-145; Jaroslav Šidak, *Sveučilište do kraja prvoga svjetskog rata*, u: *Spomenica 1969.*, knj. 1, str. 105; Mirjana Gross, *Studentski pokret 1875-1914*, u: *Spomenica 1969.*, knj. 1, str. 452-453. Za noviju literaturu, usp. Tihana Luetić, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevnica, kultura, politika*, Zagreb 2012., str. 193-198.

⁶ *Spomenica 1969.*, str. 108.

⁷ *Spomenica 1969.*, str. 104-106.

Tako je vlada ishodila imenovanje Tome Maretića, protivno prijedlogu Mudroslovnog fakulteta, a Profesorski zbor prihvatio je imenovanje. U drugom poznatom slučaju, vlada je 1901., unatoč protivljenju profesorskog zbora, imenovala kandidata Đuru Šurmina izvanrednim profesorom hrvatske književnosti. Međutim, ubrzo je Šurmina, na prijedlog vlade, zamijenio Đuro Körbler na trećoj katedri staroklasične filologije. U već poznatoj maniri, vlada je, bez profesorskog zbora, imenovala Augusta Langhoffera za izvanrednog profesora zoologije.⁸

Zbog političke nepoćudnosti "dignut je od službe" profesor Bogoslovnog fakulteta Antun Franki,⁹ a 1908. umirovljen je Đ. Šurmin, tadašnji dekan Filozofskog fakulteta. Istu sudbinu doživio je Gavro Manojlović koji je otpušten iz službe, a zatim umirovljen.¹⁰ Razlog njihova otpuštanja bila je pripadnost opozicijskoj stranci, Hrvatsko-srpskoj koaliciji. Godine 1884. suspendiran je zbog političkih razloga rektor Pravnog fakulteta Blaž Lorković. U povijesti zagrebačkog Sveučilišta ovo je bio jedinstveni slučaj, koji je odjeknuo i izvan Hrvatske.¹¹

Studenti su se protivili povredama autonomije Sveučilišta, poput kadroviranja vladi podobnih kandidata na pozicije sveučilišnih profesora. Nezadovoljstvo studenata doseglo je vrhunac 20. svibnja 1903., kada su položili vijenac pred spomenikom bana Jelačića, demonstrirajući protiv tadašnje vlasti. Sukob je kulminirao kada su policija i vojska blokirali zgradu Sveučilišta. Studente koji su bili u zgradi, policija je uhapsila, dok su neki uspjeli pobjeći u samostan Sestara milosrdnica.¹² Uhićeni studenti pristali su da budu privedeni tek kada je s njima pošao i sam rektor Vjekoslav Klaić, nakon čega su odmah, osim dvojice, svi pušteni kući.¹³ Zbog ovog događaja studenti su tri godine odbijali sudjelovati na instalaciji rektora zbog povrede autonomije Sveučilišta. Nepopustljivost studenata se nastavila, naime, zahtijevali su ispriku vlade i da izjavi gdje se nalazi zastava "akademičke čete" iz 1848., koja je nakon spaljivanja mađarske zastave 1895. bila oduzeta studentima.¹⁴ Studentski prosvjedi nastavljeni su i nakon Khuen-Héderváryjeva odlaska. Studenti su u Hrvatskom glazbenom zavodu prosvjedovali predaji znakovlja rektorske časti Antunu Baueru. Nakon tog događaja, instalacija rektora nije se više provodila.

Unatoč turbulentnim zbivanjima kroz koje je prolazilo Sveučilište, ono se u znanstvenom, stručnom i obrazovnom pogledu i dalje nastavljalo razvijati. Svakako valja

⁸ Spomenica 1969., str. 106.

⁹ Usp. primjerice, Ana Biočić, Svećenik, intelektualac i rektor sveučilišta Anton Franki (1844.-1908.) – disciplinski ili politički proces?, *Croatia Christiana periodica: časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, god. 39, br. 75, Zagreb 2015., str. 121-138.

¹⁰ Tihana Luetić, Studentski štrajk na Sveučilištu u Zagrebu 1908. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 30, Zagreb 2012., str. 295-326.

¹¹ Spomenica 1969., str. 111.

¹² Spomenica 1969., str. 107.

¹³ Spomenica 1969., str. 108. Vidi i: Tihana Luetić, Studentska mladež u Narodnom pokretu 1903. godine, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci*, god. 15, br. 1, Križevci 2013., str. 51-58.

¹⁴ Spomenica 1969., str. 109.

naglasiti da su utemeljitelji pojedinih katedri pretežno bili bivši srednjoškolski profesori.¹⁵ Utjecaj zagrebačkih srednjoškolskih profesora, budućih sveučilišnih profesora, rektora i akademika, doticao se gotovo svih polja znanstvene i umjetničke djelatnosti, od prirodoslovno-matematičkih disciplina, preko humanističkih znanosti, pa do književno-umjetničkog djelovanja. Svojim znanstvenim, kulturnim i društvenim radom utemeljili su, pridonijeli razvoju i oplemenili brojne znanstvene discipline, primjerice meteorologiju, mineralogiju, zoologiju, botaniku, matematiku, jezikoslovlje, filozofiju, povijest, pedagogiju i brojne druge grane. Svojim plodonosnim radom iza sebe su ostavili veliki broj temeljnih djela, neophodnih za školovanje budućih naraštaja i neizbrisiv trag, kako u nacionalnoj, tako i u svjetskoj znanstvenoj zajednici.

Prikazom znanstvenog opusa i širine djelovanja zagrebačkih srednjoškolskih profesora najbolje se može istaknuti njihov značaj i utjecaj na pojedine discipline kojima su se bavili. Osnovne podatke o njima crpila sam iz Matica i Sposobnika zagrebačkih srednjih škola pohranjenih u Arhivu grada Zagreba (DAZg).¹⁶ U narednim recima donose se kratke biografije četrdesetak srednjoškolskih profesora koji su dali obol razvitku Sveučilišta i Akademije svojim znanstvenim djelovanjem.¹⁷

Prirodoslovno-matematičke znanosti

Na području razvoja matematike, fizike i geofizike djelovao je veliki broj srednjoškolskih profesora.¹⁸ Godine 1874. na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu osnovana je katedra matematike, koju je od 1876. do 1899. vodio istaknuti profesor dr. Karel Zahradnik. Njega je naslijedio dr. Vladimir Varićak, jedan od najznačajnijih prirodoslovaca. Rođen je u Švici kraj Otočca 1865. godine. Gimnaziju je završio u Zagrebu, kao i studij matematike i fizike na Mudroslovnom fakultetu. Doktorirao je 1890. s tezom "Teorija nožištnih krivulja". Nastavničku službu započeo je 1888. godine kao namjesni učitelj na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu. Od 1889. do

¹⁵ Spomenica 1969., str. 68.

¹⁶ Tako sam za svakog profesora raspolagala sljedećim podacima: "Prezime i ime, domovina, rodno mjesto, dan mjesec i godina kada se je rodio, vjeroispovijest, svršeni nauci, za koju struku, u kojem opsegu, kojim nastavnim jezikom, kada i pred kojim ispitnim povjerenstvom osposobljen, ine sposobnosti, kao znanja živućih jezika i drugih vještina; Svjetovnjak ili svećenik, oženjen ili neoženjen, udovac; Da li je vojnoj dužnosti podvržen i ako je, kada je u vojsku uvršten, kojoj četi ili pukovniji pripada i u kojem svojstvu? Odluka o njegovom ispisu?; Službeno svojstvo (ravnatelj, profesor, učitelj, kateheta itd.); Je li prije nastupa učiteljske službe bio u inoj javnoj službi, u kojoj i kako dugo? Prvo i svako sljedeće namještenje u učiteljskoj službi uz naznaku dana i broja dotične naredbe ili dekreta i oblasti koja ih je izdala; Trajanje svakog namještenja; Plaća, doplatci i ini užitci, naznačeni pojedince i uz dotične naredbe; Opaske (priznanja, pohvale, odlikovanja, opomene, ukori, dopusti, umirovljenje, smrt itd.)".

¹⁷ Kod svake biografije donosi se samo izbor iz bogate literature da se nepotrebno ne opterećuje tekst.

¹⁸ O djelovanju prirodoslovaca – fizičara krajem 19. stoljeća vidi u: Tihomir Vukelja, Zajednica fizičara u Banskoj Hrvatskoj početkom 20. stoljeća, *Studia lexicographica*, god. 2, br. 2, Zagreb 2008., str. 71-99.

1891. predaje kao namjesni učitelj na Kraljevskoj nautičkoj školi u Bakru, sljedeću godinu ponovno predaje na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, a od 1892. do 1895. kao pravi učitelj na Kraljevskoj velikoj realci i njoj pridruženoj Višoj trgovačkoj školi u Osijeku. Godine 1895. vraća se u Zagreb i godinu dana predaje na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, da bi od 1896. do 1899. u svojstvu definitivnog profesora predavao na Doljnjogradskoj gimnaziji. U međuvremenu je 1895. godine habilitirao i bio izabran za privatnog docenta iz trigonometrije na Katedri za matematiku Mudroslovnog fakulteta. Godine 1899. izabran je za izvanrednog profesora matematike, a 1902. i za redovnog profesora. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u akademskoj godini 1904./05., a rektor Sveučilišta u akademskoj godini 1921./22. i prorektor u još dva navrata. Bavio se teorijom ravninskih krivulja, teorijom funkcija, teorijom relativnosti i matematičko-pedagoškom problematikom. Njegov rad bio je priznat u svjetskim znanstvenim krugovima. Varićak je bio jedan od prvih znanstvenika koji je u početku prihvatio Einsteinovu teoriju relativiteta. Znatno je pridonio analizi Boškovićeve matematičkog djelovanja, postavivši time jedan od prvih putokaza za razvoj istraživanja povijesti matematike. Bio je dopisni član JAZU od 1894., a pravi član od 1903. godine. Također je bio dopisni član Češke akademije znanosti i dopisni član SANU. Umro je u Zagrebu 1942. godine.¹⁹

Neizostavan znanstvenik iz geometrijskog zavoda, dr. David Segen, rođen je u Zagrebu, a studirao je matematiku i deskriptivnu geometriju na Tehničkoj visokoj školi u Beču, diplomiravši 1879. godine. Nakon završenog studija, predavao je na zagrebačkoj Realci, Kr. velikoj realci i višoj trgovačkoj školi u Osijeku, te u statusu definitivnog profesora od 1885.-1898. ponovno na Kr. realnoj gimnaziji u Zagrebu. Doktorirao je na zagrebačkom Mudroslovnom fakultetu 1889., a 1891. habilitirao se za deskriptivnu i sintetičku geometriju. Godine 1898. izabran je za izvanrednog profesora na katedri matematike zagrebačkog Mudroslovnog fakulteta. Bio je dopisni član JAZU.²⁰

Znameniti matematičar bio je Stjepan Bohnič, rođen u Vinkovcima, studirao je u Beču, gdje je 1894. promoviran na temelju teze iz područja teorije brojeva.²¹ Nakon položenog profesorskog ispita, radio je kao srednjoškolski profesor u Vinkovcima i u Zagrebu. Nakon što je habilitirao na Mudroslovnom fakultetu za algebru i teoriju brojeva, 1909. godine postao je izvanredni profesor. Bio je dopisni član JAZU.²²

Doprinos znanosti dali su i nastavnici Fizikalnog zavoda. Svakako treba istaknuti dr. Stanka Hondla. Rodio se u Zagrebu 1873. godine. Nakon završene mature, studi-

¹⁹ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Monografija, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb, 1998., str. 40, 325; <http://www.unizg.hr/rektori/vvaricak.htm>.

²⁰ Spomenica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1874.-1974. g. prilikom stogodišnjice organiziranog znanstvenog i nastavnog rada iz prirodnih i matematičkih znanosti, Zagreb 1974., str. 19-20.

²¹ Radoslav Galić, Stjepan Bohnič, profesor algebre i teorije brojeva, *Prirodoslovlje*, god. 9, br. 1-2, Zagreb 2009., str. 215-221.

²² HR-DAZG-109, I. muška realna gimnazija, sign. 24177, 24191.

rao je fiziku na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu od 1891. do 1895., gdje je diplomirao i 1898. doktorirao s tezom "Teorija sfernih funkcija". Godinu dana usavršavao se kod Maxa Plancka u Göttingenu i Berlinu. Nastavničku službu započeo je kao pomoćni učitelj u Kr. velikoj gimnaziji u Zagrebu 1895., a 1896. premješten je u vinkovačku gimnaziju u svojstvu namjesnog učitelja. Iste godine i u istom svojstvu ponovno je premješten u Zagreb, na Kraljevsku donjogradsku gimnaziju, na kojoj radi sve do 1909. godine, kao pravi učitelj od 1899., a profesor od 1902. godine. Iste godine izabran je za privatnog docenta hidrodinamike te nauke o elastičnosti i nauke o potencijalu na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1911. izabran je za javnog izvanrednog profesora te postaje predstojnik Fizikalnog kabineta (kasnije Fizikalnog zavoda), a 1915. za redovnog profesora fizike na Mudroslovnom fakultetu. Dekan je Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1919./20. i 1932./33. godine. Član je JAZU-a, od 1908. dopisni, a od 1925. pravi član, te je njezin potpredsjednik od 1933. do 1942. godine. Bio je rektor Sveučilišta u Zagrebu od 1935. do 1937. i predsjednik Hrvatskog prirodoslovnog društva od 1934. do 1936. godine. Proučavao je probleme elementarne i teorijske fizike te eksperimentalne fizike, koju je posebno primjenjivao u svojim predavanjima. Bavio se i poviješću fizike. Napisao je i objavio opsežan i uzoran udžbenik "Fizika za više razrede srednjih škola" 1922. godine. Njegovim zalaganjem sagrađena je nova zgrada Fizikalnog zavoda u Zagrebu na Marulićevu trgu, a na njegov je prijedlog osnovan i Laboratorij za atomsku fiziku.²³

* * *

Na području geofizike i geografije svakako treba istaknuti velike stručnjake i znanstvenike, Andriju Mohorovičića²⁴ i Artura Gavazzija.²⁵ Mohorovičićeva znanstvena karijera započela je izvan Hrvatske, točnije u Pragu, gdje je završio studij matematike i fizike. Svoje znanje prenosio je srednjoškolskim učenicima u Zagrebu i Osijeku, te u Kraljevskoj nautičkoj školi u Bakru gdje se počeo baviti meteorologijom. Godine 1891. premješten je u Veliku realnu gimnaziju u Zagrebu, gdje je preuzeo upravu meteorološkog opservatorija, na temelju disertacije *O opažanju oblaka, te dnevnom i godišnjem periodu oblaka u Bakru*.²⁶ Doktorirao je filozofiju na Sveučilištu u Zagrebu. Nakon habilitacije postao je privatni docent, a od 1910. izvanredni profesor. Predavao je meteorologiju i klimatologiju na Šumarskoj akademiji u okviru Mudroslovnog fakulteta, kao i seizmologiju i astronomiju na istom fakultetu. Bio je tajnik matematičko-prirodoslovnog odjela Jugoslavenske akademije. Postao je svjetski

²³ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 45, 325; *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 5, Zagreb 2002., str. 612-613.

²⁴ Vidi: *Znanstveni skup Andrija Mohorovičić - 140. obljetnica rođenja*, ur. Alica Bajić, Zagreb 1998. i ondje navedenu literaturu.

²⁵ Usp. Branko Hanžek – Tatjana Kren – Marko Vučetić, Geoznanstvenik Artur Gavazzi: nepoznato (rijetko ili nikad objavljeno) o poznatome, *Prirodoslovlje*, god. 12, br. 1-2, Zagreb 2012., str. 3-48.

²⁶ *Spomenica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1874.-1974. g. prilikom stogodišnjice organiziranog znanstvenog i nastavnog rada iz prirodnih i matematičkih znanosti*, Zagreb 1974., str. 66.

poznati znanstvenik otkrićem plohe kontinuiteta u unutrašnjosti Zemlje. Prva sustavna instrumentalna mjerenja stanja atmosfere u Hrvatskoj počela su 1851. osnivanjem meteorološke stanice u Dubrovniku, te 1853. u Zagrebu i Staroj Gradiški.²⁷ Rezultati su objavljeni u godišnjacima Centralnog zavoda za meteorologiju i magnetizam Zemlje u Beču.²⁸ Stanica u Velikoj realci prerasla je 1880. u meteorološki opservatorij koji od 1889. sam objavljuje rezultate svojih opažanja, podatke sa stanice na Sljemenu i iz Botaničkog vrta Sveučilišta. Andrija Mohorovičić 1892. preuzeo je vođenje ustanove, da bi 1901. uspio od mađarske uprave odvojiti sve meteorološke stanice u Hrvatskoj i staviti ih pod nadzor opservatorija.²⁹ Mohorovičić je uspio od bivšeg profesora realke Mije Kišpatića, kasnije profesora mineralogije, prikupiti podatke o potresima i uspostavio je seizmološku stanicu na Griču.

Artur Gavazzi rođen je u Splitu 1861. godine. Završio je i maturirao u talijanskoj gimnaziji u Splitu, a povijest i zemljopis studirao je na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je i diplomirao. Doktorirao je 1891. godine u Beču zemljopis i meteorologiju s tezom *Der Flächeninhalt der Flussgebiete in Kroatien*. Nastavničku službu započeo je 1886. godine kao pomoćni učitelj na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, 1888. postavljen je za namjesnog učitelja na istoj školi, gdje je radio do 1891. godine. Od 1891. radio je kao pravi učitelj i profesor u gimnazijama u Gospiću, Karlovcima i Sušaku, a 1906. godine premješten je ponovno na Kr. realnu gimnaziju u Zagreb, gdje radi do 1910. godine.³⁰ Nakon toga prelazi na Višu trgovačku školu u Zagrebu, a 1911. izabran je za privatnog docenta na katedri zemljopisa Filozofskog fakulteta u Zagrebu te je iste godine imenovan privatnim docentom na beogradskom Univerzitetu, gdje je nekoliko semestara predavao astronomijsku i fizičku geografiju. Za izvanrednog profesora Filozofskog fakulteta u Zagrebu imenovan je 1914. godine. Godine 1920. prihvatio je poziv ljubljanskog Sveučilišta gdje je izabran za prvog redovnog profesora zemljopisa. Tu je utemeljio Geografski zavod, opskrbio ga knjigama i zemljovidima te opremio posebnim laboratorijem za oceanografska istraživanja. Osnovao je više od 150 meteoroloških postaja po čitavoj Sloveniji i seizmološku postaju u Ljubljani. Godine 1927. vraća se u Zagreb gdje postaje redovnim profesorom pri katedri za fizikalnu geografiju.³¹

²⁷ Prvotno su ta mjerenja bila neredovita, a od 1861. su se ustalila, te se od tada neprekidno bilježe u Geofizičkom zavodu na Griču gdje se odvijao i ostali znanstveni rad iz geofizike. Koliko je znanost popularizirao i približio učenicima, pokazuje podatak da je fizikalni kabinet Velike realke u Zagrebu po instrumentalnoj opremi i terminima mjerenja bio meteorološka stanica II. reda, gdje je Ivan Stožir 1861. g. započeo meteorološka motrenja i mjerenja.

²⁸ *Spomenica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta*, str. 53.

²⁹ Isto, str. 51-52.

³⁰ HR-DAZG-II, 116, 48.

³¹ Iste godine utemeljuje Zavod za fizikalnu geografiju, a iduće godine pokreće Hrvatski geografski glasnik kojemu je glavni urednik. Od 1930. do 1933. godine bio je i urednik *Nastavnog vjesnika*. U znanstvenom radu najviše se bavio hidrografijom i klimatologijom, ali i geomorfološkim problemima. Sudjelovao je i u znanstvenim ekspedicijama istražujući Kvarnerski zaljev, najprije na austrijskom ratnom brodu "Najadi", a nastavno i na školskom brodu Nautičke škole u Bakru, "Vila

Napisao je, zajedno s Filipom Lukasom, knjigu *Zemljopis Europe* u izdanju Matice hrvatske, tiskanu 1931. godine u dva dijela.³² Navodi kako je prošlo 40 godina, otkada je Matica počela izdavati *Opći zemljopis* od dr. Ivana Hoića. U tom znatnom vremenskom razdoblju, autor izlaže kako su se promijenili pogledi u prikazivanju zemalja, pored prirodnih odnosa, pridaje se velika važnost materijalnoj kulturi, primjerice industriji, trgovini i prometu, te će se u tom smjeru obrađivati Europa u njegovoj knjizi. Također, ističe kako je svjetski rat izmijenio i političke zemljovide, na ruševinama starih država nikle su nove. Obje ove činjenice navele su Maticu da počne izdavati *Zemljopis Europe* u novom ruhu.³³

Širinu njegovog stručnog i znanstvenog interesa pokazuju i značajni radovi na području jezikoslovlja, tako da je 1905. godine izdao *Gramatiku španjolskog jezika*, 1910. *Džepni rječnik hrvatskog i njemačkog jezika*, a 1911. godine *Hrvatsko-francuski rječnik*. Godine 1911. Artur Gavazzi je izabran za dopisnog člana JAZU, a 1917. za pravog člana. Bio je član brojnih stranih stručnih udruga, kao što su njemačko, češko-slovačko, bugarsko i srpsko geografsko društvo. Postavio je znanstvene temelje hrvatskoj geografiji, napose fizikalnoj, utvrdivši njezin opseg, sadržaj i istraživačke metode. Umro je u Zagrebu 1944. godine.³⁴

Petar Matković, geograf i statističar, rođen je u Senju 1830. godine. Gimnaziju i bogoslovno sjemenište završio je u Senju, a za svećenika je zaređen 1853. godine. Povijest i geografiju studirao je u Beču i Pragu, gdje je i osposobljen za povijest i geografiju kao glavne struke za cijelu gimnaziju. Doktorat iz filozofije postigao je u Grazu 1860. godine. Nastavničku službu započeo je kao suplent u senjskoj gimnaziji od 1852. do 1853. godine. Kao pravi učitelj predavao je na Carskoj kraljevskoj gimnaziji u Grazu od 1857. do 1858. godine i na gimnaziji u Varaždinu od 1858. do 1860. godine. Te godine dolazi u Zagreb i na Kraljevskoj realnoj gimnaziji predaje do 1883. godine.³⁵ Iz tog razdoblja potječu važna djela: *Statistički nacrt Trojedne Kraljevine* (1864.), *Orografska razredba južno-hrvatske visočine*

Velebita". Objavio je 63 knjige, znanstvene i stručne radove, od kojih je vjerojatno najznačajniji o istraživanju krških jezera, *Die Seen des Karstes*, tiskan 1904. u Beču, te pet velikih zemljovida.

³² Artur Gavazzi i Filip Lukas, *Zemljopis Evrope*, Zagreb 1931.

³³ Gavazzi je napisao prvi dio *Zemljopisa Evrope, Sjeverna Evropa: Norveška, Švedska, Finska, Kuola, Svalbard* na 173 stranice i osam crteža, 68 slika, te jednim zemljovidom, koja je opisivala zemlje Sjeverne Europe. Autor se trudio da knjiga bude stilski i ilustrativno kvalitetno izvedena, u čemu su mu puno pomogli Franjo Pakaci, "zemljak iz Köbenhavna", koji mu je dostavio mnogo slika iz Norveške, kao i Norvežanin dr. Hjalmar Broch, ravnatelj Biologijsko-oceanografske stanice u Splitu koji mu je poslao kvalitetne fotografije o Norveškoj i Spitsbergima, te se zahvaljuje K. G. Gleditschu, šefu norveškog geografskog snimanja i dr. Gunnaru Holmsenu, šefu Geologijskog zavoda u Oslu. Od Švedskog turističkog društva u Stocholmu i dr. Franje Bučara primio je vrijedne slike Švedske. Također je na dar dobio 30 fotografija od sveučilišnog fotografa Feliksa Jonassona. U predgovoru je autor obrazložio razloge zbog kojih je Matica odlučila obnoviti izdanje *Zemljopisa Evrope*. U želji da knjiga bude što bolje opremljena ilustrativnim materijalima, Gavazzi je uložio mnogo truda kako bi mu bile dostavljene originalne fotografije područja koje je opisivao.

³⁴ Isto, str.181-182.

³⁵ HR-DAZG-109, I muška realna gimnazija; sign. 24177, 24191, str 120.

*i njezina hipsometrijska razmjera (1872.), Hrvatska i Slavonija u svojih fizičkih i društvenih odnošajih (1873.), Geografsko-statistički nacrt austrijsko-ugarske monarhije (1874.).*³⁶

Josip Torbar, prirodoslovac i političar, rođen je u Krašiću 1824. godine. Gimnaziju je završio u Karlovcu, filozofiju i teologiju studira u zagrebačkom sjemeništu, a matematiku i fiziku na Bečkom sveučilištu, gdje je položio i učiteljski ispit 1852. godine, te je bio osposobljen iz matematike kao glavne struke za cijelu gimnaziju i fiziku kao glavne struke za nižu gimnaziju. Za svećenika je zaređen 1849. godine. Nastavničku službu započeo je kao suplent na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu 1851. i predavao je do 1853., od 1852. u svojstvu namjesnog učitelja. Od 1854. do 1856. predaje kao privremeni učitelj na Kraljevskoj maloj realci u Zagrebu, da bi te godine u svojstvu pravog učitelja bio premješten na Kraljevsku realnu gimnaziju u Zagrebu. Godine 1858. postavljen je za ravnatelja i tu dužnost obavlja sve do umirovljenja 1891. godine, osim u razdoblju od 1867. do 1873. godine.³⁷ Naime, ban Levin Rauch ga je smijenio s te dužnosti, uz još neke druge istaknute profesore, iz političkih razloga, a ban Ivan Mažuranić vratio ga na dužnost. Bio je među prvim popularizatorima prirodnih znanosti, a bavio se biologijom, geologijom i meteorologijom. Bio je među prvih 16 članova JAZU, uvrštenih odlukom Sabora iz 1866. godine, a predsjednik od 1890. do smrti 1900. godine. Potrebno je podcrtati i naglasiti kako je Josip Torbar postigao tu najvišu čast u karijeri jednog znanstvenika, a da je cijeli svoj radni vijek proveo kao srednjoškolski profesor i ravnatelj. Umro je u Zagrebu 1900. godine.³⁸

Mijo Kišpatić, prirodoslovac, rođen je u Osijeku 1851. godine, a tu je završio i gimnaziju. Na Bečkom sveučilištu završio je studij matematike i fizike 1873., a iduće godine položio i učiteljski ispit te bio osposobljen za matematiku kao glavnu struku za cijelu gimnaziju i fiziku kao glavnu struku za nižu gimnaziju. Doktorirao je, kao drugi doktorand na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, nakon Gjura Arnolda, 1881. godine s tezom *O postanku poluopala u gleichernberskom augit-andezitu*. Nastavničku službu započeo je 1873. godine kao namjesni učitelj na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Osijeku, da bi sljedeće godine bio premješten u svojstvu pravog učitelja na Šumarski gospodarski zavod u Križevce. Godine 1875. premješten je u Zagreb gdje na Kraljevskoj realnoj gimnaziji predaje sve do 1893. godine, posljednju godinu kao profesor u statusu. Na Mudroslovnom fakultetu za privatnog docenta iz petro-

³⁶ Izabran je za pravog člana JAZU 1867., a tajnik Akademije bio je od 1884. do 1892. godine. Godine 1875. zajedno s Milovanom Zoričićem osniva Statistički ured za Hrvatsku i Slavoniju kojim je u početku i rukovodio. Bavio se i povijesnom demografijom, te pisao putopise (*Putovanja po balkanskom poluotoku za srednjeg vijeka*). Godine 1883., kada je na Mudroslovnom fakultetu osnovana prva Katedra za geografiju, Petar Matković je izabran za prvog redovnog profesora. Bio je dekan Mudroslovnog fakulteta u akademskoj godini 1887./88. Umirovljen je 1893. godine. Smatra se osnivačem suvremene geografske znanosti u Hrvatskoj. Umro je u Beču 1898. godine, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Monografija, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb 1998., str. 34, M. Polić, Novi prilog proučavanju života i djela Petra Matkovića, *Riječki teološki časopis*, Rijeka 2008., br. 31, str. 271-284.

³⁷ *Godišnje izvješće Kraljevske velike realke u Zagrebu, šk. god. 1866-1883.*, Zagreb 1865.-1885.

³⁸ *Josip Torbar: 1824.-1900.*, ur. Milan Meštrović – Sibe Mardešić, Spomenica preminulim akademikima, sv. 103, Zagreb 2002.

logije habitirao je 1882. godine. Pristavom Mineraloškog odsjeka Narodnog muzeja postao je 1893. godine, a iduće godine je izabran za izvanrednog profesora mineralogije i petrologije na Mudroslovnom fakultetu, 1896. za redovnog profesora.³⁹ Od 1910. godine do umirovljenja bio je predstojnik Mineraloško-petrografskog zavoda Mudroslovnog fakulteta. U istraživanje i znanstveni rad uveo je tada najsuvremenije optičke metode, nabavio i adaptirao najbolje instrumente, što mu je omogućilo vrhunska znanstvena dostignuća. Otkrio je do tada nepoznate stijene, bavio se proučavanjem potresa, popularizirao je prirodne znanosti znanstveno-popularnim člancima u listovima i časopisima. Napisao je 1877. prvi hrvatski udžbenik iz pedologije, *Zemljoznanstvo*, više knjiga i udžbenika iz geologije, zoologije i botanike. Ukupno je objavio više od 180 znanstvenih i popularnih radova. Bio je dopisni član JAZU od 1883., a pravi član od 1887. godine. Umro je u Zagrebu 1926. godine.⁴⁰

* * *

Biologija se razvijala u svim svojim granama, od botanike, zoologije, pa do biomedicinskih znanosti i farmacije. Leopold (August) Langhoffer, istaknuti zoolog i entomolog, rođen je u Kisaču, u Ugarskoj, 1861. godine. Gimnaziju je pohađao u Osijeku i Novom Sadu, a maturirao u Zagrebu. Prirodoslovni studij započeo je u Zagrebu, a završio u Beču, da bi 1888. godine doktorirao u Jeni s tezom *Beiträge zur Kenntnis der Mundteile der Dipteren*. Nastavničku službu započeo je kao pokusni kandidat na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu 1885., a 1886. premješten je u svojstvu namjesnog učitelja na Kraljevsku gimnaziju u Rijeci. Iduće godine premješten je na Nautičku školu u Bakru, a 1889. kao pravi učitelj na Kraljevsku realnu gimnaziju u Senju. Idućih godina, do 1902., predavao je još i u Osijeku, te na Kraljevskoj realnoj, Kraljevskoj velikoj gimnaziji i Gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu, te na Šumarskoj akademiji u Zagrebu. U međuvremenu je 1895. izabran za privatnog docenta iz entomologije na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, a izborom za izvanrednog profesora 1902. prestaje njegov rad na srednjim školama.⁴¹ Istodobno je izabran i za ravnatelja zoologijskog odjela Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu.⁴²

³⁹ Imenik dostojanstvenika, činovnika, javnih službenika, Kraljevina Hrvatske i Slavonije, 1903., str. 112.

⁴⁰ Vladimir Majer, *Mišo Kišpatić, petrolog i mineralog i njegovo znanstveno djelo: povodom 100-godišnjice znanstvenog rada "Kristalsko kamenje serpentina u Bosni"*, Predavanja održana u Hrvatskoj akademiji, sv. 71, Zagreb 1998.

⁴¹ Kraljevska velika gimnazija u Zagrebu, šk. god. 1873.-1895., Zagreb 1874.-1895., str. 26-30

⁴² Kao redovni profesor predavao je na Filozofskom fakultetu i druge predmete iz zoologije, do svog umirovljenja 1927. godine. Na novoosnovanom Medicinskom fakultetu u Zagrebu predavao je dio biologije od 1918. godine, a bio je i honorarni profesor gospodarske i šumarske entomologije na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu od 1919. do 1929. godine. Kao zoolog, Langhoffer se bavio pretežno entomologijom, proučavajući dvokrilce i opnokrilce. Objavio je više od 330 znanstvenih i stručnih radova, a njegovim imenom nazvane su neke vrste i podvrste kukaca. Umro je u Zagrebu 1940. godine. Vidi više u: Branko Britvec, August Langhoffer, zašlužni hrvatski zoolog i entomolog, *Natura Croatica*, god. 19, br. 2, Zagreb 2010., str. 474-482.

Julio Domac, osnivač hrvatske farmacije, rođen je u Vinkovcima 1853. godine. U Vinkovcima je završio i gimnaziju, a studij farmacije u Beču 1874. godine. Doktorirao je u Grazu s tezom o oksidacijskim produktima heksilena iz manita. Nastavničku službu započeo je 1882. godine kao pomoćni učitelj na gimnaziji u Zemunu gdje predaje do 1886. godine. U svojstvu pravog učitelja te je godine premješten u Zagreb, gdje na Kraljevskoj realnoj gimnaziji predaje do 1896. godine. Istodobno je i suplent za farmakognoziju na novootvorenom farmaceutskom tečaju Mudroslovnog fakulteta, gdje je od 1896. izvanredni, a od 1899. do 1924. godine redovni profesor farmakognozije. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u akademskoj godini 1901./02., a rektor zagrebačkog Sveučilišta u akademskoj godini 1911./12. Za njegova rektorskog mandata započela je 1911. gradnja Sveučilišne knjižnice. Godine 1896. osnovao je Zavod za farmakognoziju, prvu i desetljećima jedinu ustanovu takve vrste na Balkanu. Napisao je srednjoškolske udžbenike iz organske (1893.) i anorganske (1901.) kemije, a najznačajniji radovi su mu *Hrvatsko-slavonski ljetopis* (1901.) i *Uputa u farmakognoziju* (1889.). Postavio je temelje u nastavnom i znanstvenom radu te se smatra osnivačem hrvatske farmacije. Umro je u Zagrebu 1928. godine.⁴³

Humanističke znanosti

Humanističke znanosti ni u kojem pogledu nisu zaostajale za prirodoslovno-matematičkim znanostima. Prema zakonskom članku 49. zakona "Ob ustrojstvu Sveučilišta" iz 1874. bile su na Mudroslovnom fakultetu osnovane katedre za "povijest opću" i "povijest hrvatsku s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povijest". To znači da je studij povijesti organiziran na dvije temeljne katedre, na opću i hrvatsku, da bi se 1908. ovim dvjema katedrama pridružila treća – za pomoćne historijske nauke.⁴⁴

Na katedri za hrvatsku povijest prvi profesor sve do svoje smrti 1878. bio je Matija Mesić. Nakon njegove smrti, izabran je za suplenta Vjekoslav Klaić, ali je godine 1882. prilikom natječaja za izbor redovitog profesora na katedri izabran Tadija Smičklas. Vjekoslav Klaić rođen je u Garčinu 1849. godine. Gimnaziju je završio u Zagrebu, započeo studij teologije kojeg je napustio, te je od 1867. do 1869. radio kao suplent na varaždinskoj gimnaziji. Od 1869. do 1872. studira povijest i geografiju u Beču. Povratkom u Zagreb nastavlja nastavničku službu na Kraljevskoj velikoj gimnaziji, gdje predaje do 1893. godine. Istodobno je od 1878. (ili 1879.) do 1882. godine bio suplent hrvatske povijesti na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, a od 1884. do 1893. privatni docent na katedri za geografiju Mudroslovnog fakulteta. Godine 1893. godine izabran je za redovnog profesora na Katedri za opću povijest Mudroslovnog fakulteta, uz profesora Natka Nodila. Klaić je predavao opću povijest od antike, pre-

⁴³ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 39; *Hrvatski bibliografski leksikon*, str. 469; <http://www.unizg.hr/rektori/jdomac.htm>.

⁴⁴ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 73.

ko srednjeg vijeka, do novije povijesti, a Nodilo povijest starog vijeka.⁴⁵ Bio je protivnik bana Khuena povodom "Arhivske afere".⁴⁶

Gavro Manojlović naslijedio je profesora Natka Nodila. Rođen je u Zadru 1856. godine, gdje je završio gimnaziju. Povijest i geografiju studirao je u Zagrebu i Beču, gdje je doktorirao filozofiju povijesti i klasičnu filologiju 1896. godine. Nastavničku službu započeo je 1880. godine na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu, gdje je predavao do 1886. godine, od 1883. kao pravi učitelj. Godine 1886. premješten je na gimnaziju u Požegi, tamo predaje do 1888. godine, kad se vraća u Zagreb i u svojstvu definitivnog profesora predaje na Kraljevskoj realnoj gimnaziji do 1897. godine.⁴⁷ Te je godine izabran za privatnog docenta za rimsku povijest na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu.⁴⁸

Dane Gruber, povjesničar, rođen je u Senju 1856. godine, gdje je završio i gimnaziju. Studij povijesti i geografiju završio je na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu 1878., a doktorirao na istom fakultetu 1889. godine s tezom *Vojevanje Ljudevita I u Dalmaciji sa hrvatskim velmožama i sa Mletčani od početka njegova vladanja do osamgodišnjeg primirja sa Mletčani (1342.-1348.)*. Nastavničku službu započeo je kao namjesni učitelj na Kraljevskoj maloj realnoj gimnaziji u Bjelovaru 1879. godine, a nakon dvije godine premješten je u Zagreb gdje kao pravi učitelj predaje u Kraljevskoj velikoj gimnaziji godinu dana, da bi bio premješten u požešku gimnaziju, gdje predaje sve do 1895. godine. Vraća se u Zagreb u Kraljevsku veliku gimnaziju, a sljedeće godine postaje profesor u statusu Donjogradske gimnazije gdje predaje do 1910. godine. U međuvremenu je 1902. habilitirao i bio izabran za privatnog docenta povijesti razdoblja narodne dinastije na Mudroslovnom fakultetu. Od 1910. prelazi na fakultet, jer je izabran za izvanrednog pro-

⁴⁵ Imenik dostojanstvenika, činovnika, javnih službenika Kraljevine Hrvatske i Slavonije, 1893., str. 115.

⁴⁶ Uz prekid, zbog umirovljenja iz političkih razloga 1906. do 1908., predavao je do 1922. godine. U akademskoj godini 1902./03. bio je i rektor Zagrebačkog sveučilišta. Godine 1893. izabran je za dopisnog, a 1896. godine za pravog člana JAZU. Bio je dopisni član Češke akademije znanosti i počasní doktor Karlovog sveučilišta u Pragu, te počasní član Matice hrvatske i počasní građanin Zagreba. Njegova znanstvena djelatnost bila je usmjerena na probleme hrvatske povijesti od najstarijih vremena do 19. stoljeća. Iz obimne bibliografije Klaićevih radova valja istaknuti nedovršeni sintetski prikaz *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do 19. stoljeća*, gdje je najznačajniji prikaz hrvatske povijesti u 15. i 16. stoljeću. Bavio se i glazbom, kao skladatelj, kritičar, dirigent, ali i organizator glazbenog života. Bio je potpredsjednik Hrvatskoga glazbenog zavoda i najzaslužniji je za reformu glazbene škole iz koje je 1922. godine nastala Kraljevska muzička akademija. Umro je u Zagrebu 1928. godine, *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 81-82; *Hrvatski bibliografski leksikon*, str. 345-349.

⁴⁷ Kraljevska velika gimnazija u Zagrebu, šk. god. 1874./95., str. 54-60.

⁴⁸ Godine 1901. izabran je za izvanrednog, a sljedeće godine za redovnog profesora Opće povijesti starog vijeka. Godine 1908. umirovljen je iz političkih razloga, jer je bio zastupnik Hrvatsko-srpske koalicije. Godine 1914. ponovno je postavljen za redovnog profesora i predavao je do umirovljenja, 1924. godine. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u dva navrata, 1905./06. i 1923./24. akademske godine. Pravi član JAZU bio je od 1908., a predsjednik od 1924. do 1933. godine. Najznačajnija su mu djela *Povijest starog Orijenta i Sile pokretnice i pravilnost u univerzalnoj historiji*. Umro je u Zagrebu 1939. godine, (*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 41, 83-84).

fesora i predaje do smrti, iako je 1916. godine umirovljen, pa je predavao kao honorarni docent. Težište njegova istraživanja bilo je razdoblje Anžuvina, ali i povijest Istre. Od 1924. godine bio je i član JAZU. Umro je u Zagrebu 1927. godine.⁴⁹

Ferdo Šišić rođen je u Vinkovcima 1869. godine. Maturirao je u Zagrebu, a nakon toga studirao povijest i geografiju od 1891. do 1894. godine. Dio studija proveo je i u Beču, ali se morao vratiti u Zagreb zbog novčanih poteškoća. Osposobljen je 1894. za povijest i geografiju kao glavne struke za cijelu gimnaziju i hrvatski jezik kao sporednu struku za cijelu gimnaziju. Nastavničku službu započeo je kao namjesni učitelj u gospićkoj realnoj gimnaziji, 1893. premješten je u istom svojstvu na Kr. realnu gimnaziju u Zagreb, 1894. u istom svojstvu na Kr. veliku gimnaziju u Osijek, gdje je 1896. bio imenovan za pravog učitelja. Sljedeće godine je u istom svojstvu premješten na Kr. veliku realnu gimnaziju i s njom spojena Višu trgovačku školu u Osijeku, da bi se 1899. u svojstvu definitivnog profesora vratio na Kr. veliku gimnaziju osječku. Godine 1902. u istom je svojstvu premješten na zagrebačku gornjogradsku gimnaziju i tu radi do 1906. godine. U međuvremenu je 1900. godine doktorirao na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu s tezom *Zadar i Venecija od 1159. do 1247.*, a 1902. postavljen je za privatnog docenta na Katedri za hrvatsku povijest. Uz hrvatsku povijest predavao je i kolegije iz bizantske i srpske povijesti, te metodologije i historiografije. Nakon umirovljenja Tadije Smičiklasa imenovan je za izvanrednog profesora 1906. godine, a za redovnog profesora 1909. i na tom položaju ostao do umirovljenja 1939. godine. U akademskoj godini 1911./12. bio je dekan Mudroslovnog fakulteta. Godine 1903. izabran je za dopisnog člana JAZU, a 1910. za pravog člana.⁵⁰

* * *

Gotovo najzastupljeniji odsjeci su bili iz klasične filologije. Od 1874. tom odsjeku pripadale su dvije katedre: za grčku i za latinsku filologiju. Najveća zastupljenost slušatelja upravo je bila za klasičnu filologiju, što je potpuno razumljivo zbog prevladavanja gimnazija u odnosu na druge srednje škole.⁵¹

Prvi profesori na katedri za grčku filologiju bili su Armin Štrbec, zatim Franjo Petračić do 1894, a od 1891. do 1921. katedru je vodio August Musić. Prvi profesor latinske filologije bio je Franjo Maixner kojeg je naslijedio Milivoj Šrepel od 1890., da bi od 1892. redovnim profesorom postao Julije Golik. Neizostavna osoba, srednjoškolski profesor Đuro Körbler rođen je u Jastrebarskom 1873. godine. Nakon završene mature u Zagrebu, studirao je od 1891. do 1895. klasičnu filologiju na Mudro-

⁴⁹ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 81, 325; *Hrvatski bibliografski leksikon*, str. 251.

⁵⁰ Glavni znanstveni interes Ferde Šišića bila je politička povijest hrvatskog naroda, od početaka do I. svjetskog rata. Njegovo životno djelo predstavlja *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, objavljena 1925. godine. Od ostalih značajnih djela valja izdvojiti *Pregled povijesti hrvatskog naroda (do 1873.)* iz 1916. i *Priručnik izvora hrvatske historije* iz 1914. godine. Bio je najznačajniji predstavnik hrvatske historiografije između dva svjetska rata. Umro je u Zagrebu 1940. godine. Usp. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 42, 81, 326.

⁵¹ Isto, str. 100.

slovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao. Nastavničku službu započeo je kao pomoćni učitelj na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu 1895. godine. Godine 1896. premješten je u svojstvu namjesnog učitelja na Kraljevsku donjogradsku gimnaziju, gdje radi do 1898. godine kada je premješten u gimnaziju u Požegi u svojstvu pravog učitelja, gdje radi do 1903. godine.⁵² U međuvremenu je 1900. godine izabran za privatnog docenta (za povijest grčkog pjesništva do aleksandrinskog vijeka) na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1903. carskim rješenjem osnovana je na Mudroslovnom fakultetu treća katedra za klasičnu filologiju, a Körbler je imenovan izvanrednim javnim profesorom staroklasične filologije, pa napušta požešku gimnaziju i vraća se u Zagreb. Postaje upraviteljem filološkog proseminara u latinskom i grčkom dijelu. Godine 1907. imenovan je redovnim profesorom. Bio je briljantan znanstvenik, više od 37 radova objavio je u *Nastavnom vjesniku*, uglavnom klasičnofiloloških rasprava, dok su mu najznačajnije studije posvećene hrvatskom latinizmu koje je najviše objavljivao u Radu JAZU. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u dva navrata, 1908./09. i 1918./19., dok je rektor zagrebačkog Sveučilišta bio u razdoblju 1914./1915. Bio je pravi član i tajnik JAZU. Njegovom smrću 1927. godine ugasila se treća katedra za klasičnu filologiju.⁵³

Značajni doprinos slavenskoj filologiji dao je Tomislav Maretić. Njegov znanstveni interes zaokupio je i hrvatsko-srpski jezik, te narodne pjesme. Njegova predavanja bila su i na temu slavenske mitologije, etnologije i etnografije. Posljednjih deset godina na fakultetu, a proveo je sveukupno trideset godina, posvetio je hrvatskom pravopisu i hrvatsko-srpskim narodnim pjesmama.⁵⁴ Tomislav Maretić rođen je u Virovitici 1854. godine. Pučku školu polazio je u Virovitici, a gimnaziju u Varaždinu, Požegi i Zagrebu. Na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu kao trogodišnji studij (trijenij) diplomirao je slavistiku i klasičnu filologiju. Doktorirao je 1883. položivši doktorski ispit iz slavistike i filozofije i obranio disertaciju *O nekim pojavama kvantitete i akcenta u jeziku hrvatskom ili srpskom*. Godine 1879. položio je ispit za učitelja srednjih škola iz grčkog i latinskog jezika kao glavne i hrvatskog jezika kao pomoćne struke. Od 1875. do 1886. predavao je na Kr. velikoj gimnaziji u Zagrebu, do 1878. kao pomoćni učitelj, zatim do 1879. kao namjesni učitelj, do 1882. kao pravi učitelj i do 1886. kao profesor *extra statum*. Te je godine imenovan za izvanrednog profesora zagrebačke slavistike (iako je sveučilišni zbor jednoglasno izabrao drugog kandidata, imenovala ga je vlada). Za redovnog profesora izabran je 1890. godine, a iste godine postao je i pravi član JAZU. Predavao je pedesetak kolegija iz slavenske filologije, a od 1919. do 1924. indoeuropsku lingvistiku.⁵⁵

⁵² HR-DAZG-109, I. muška realna gimnazija; sign. 24177, 2419.

⁵³ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 42, 95-97.

⁵⁴ Isto, str. 94.

⁵⁵ Godine 1892. na listi Narodne stranke izabran je za zastupnika gospičkog, a 1900. slunjskog kotara. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u akademskoj godini 1893./94. Predsjednik JAZU je bio od 1915. do 1918. godine. Najznačajnije mu je djelo *Gramatika i stilistika hrvatskog ili srpskog jezika*, prvi put objavljena 1899. godine. Ostala značajna djela su: *Slaveni u davnini*, *Historija hr-*

Već prilikom osnivanja Sveučilišta, od stranih jezika predavali su se talijanski, ruski, engleski i njemački. Bilo je predviđeno da njemački jezik bude zastupljen lektoratom, koji je preuzeo 1876. gimnazijski profesor Julije Šajatović i vodio ga do 1895., a od 1895. lektorat je vodio dr. Ivan Quiquerez.⁵⁶

U međuvremenu je osnovana katedra za njemački jezik, a Quiquerez je izabran za izvanrednog profesora njemačkog jezika. Međutim, zbog malog broja slušatelja, predavanja se nisu održavala. Novi predavač bio je dr. Stjepan Tropsch koji je 1897. habilitirao, a 1902. postao redovnim profesorom. Broj slušatelja je porastao jer je nastava metodološki i stručno bila na višoj razini.⁵⁷

Stjepan Tropsch, veliki germanist i jedan od utemeljitelja germanističkog studija na zagrebačkom Mudroslovnom fakultetu, rođen je 1871. godine u Vinkovcima, gdje je i završio gimnaziju. Njemačku filologiju i staroklasične jezike studirao je u Grazu od 1889. do 1894. godine kada je i doktorirao s tezom *Flemings Verhältnis zur römischen Dichtung*. Kao pomoćni i namjesni učitelj predavao je u gimnaziji u Vinkovcima od 1894. do 1895. godine, a kao namjesni učitelj na Kraljevskoj velikoj gimnaziji 1895. i Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu od 1895. do 1897. godine. Već 1895. godine suplent je za njemački jezik i književnost na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, a kada je 1897. godine izabran za docenta, prelazi raditi na fakultet. Godine 1899. postaje izvanredni, a 1902. godine redovni profesor i sve do 1942. godine vodi najprije Katedru, a nakon toga Seminar za njemački jezik. Dekan Mudroslovnog fakulteta bio je u akademskoj godini 1903./04. i 1924./25., a odjelni predstojnik za bogoštovlje i nastavu u hrvatskoj zemaljskoj vladi od 1913. do 1917. godine. Brojne znanstvene i stručne radove objavio je u najuglednijim domaćim i stranim časopisima, a posebno je veliku pažnju poklonio njemačko-hrvatskim književnim i jezičnim vezama. Umro je u Zagrebu 1942. godine.⁵⁸

Zakon o osnivanju Sveučilišta iz godine 1874. govori o "naucima koje će studenti samo djelomice" moći učiti, među kojima je bio i engleski jezik, koji se predavao svake druge ili treće godine. Tako je 1898./99. profesor Aleksander Lochmer počeo predavati englesku gramatiku za početnike, po dva sata tjedno, uz jedan sat praktičnih vježbi. U drugoj školskoj godini 1899./1900. Lochmer je dodao čitanje i pisanje odabranih tekstova. Tek kasnije engleski jezik će postati odobreni studij.⁵⁹ Pokušaji nametanja mađarskog jezika nisu imali izgleda za uspjeh, što potvrđuje činjenica da se

vatskog pravopisa latinskijem slovima, Metrika naših narodnih pjesama, Naša narodna epika. Od 1907. godine uređivao je Akademijin *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, a 1924. godine tiskan je njegov poznati *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*. Bio je izvrstan prevoditelj s latinskog, grčkog, poljskog i staroengleskog jezika. Umro je u Zagrebu 1938. godine (*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 36, 121-122, 325).

⁵⁶ Isto, str. 97.

⁵⁷ Isto, str. 68.

⁵⁸ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 40, 175-176; Jakob Grimm als Übersetzer kroatischer Volkslieder.

⁵⁹ Isto, str. 100.

povukao iz nastavnog plana i programa. Ostali strani jezici poput talijanskog i francuskog bili su neobligatni nastavni predmeti.⁶⁰

Poučavanje francuskog jezika proširio je i oplemenio Julije Adamović, privatni docent-lektor francuskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Rođen u Staroj Pazovi 1857. godine, gimnaziju je završio u Srijemskim Karlovcima, a studij klasične filologije u Beču. Doktorirao je u Grazu 1895. godine. Radio je u gimnazijama u Petrinji i Gospiću, a 1887. godine dolazi na službu u Zagreb, gdje do 1894. godine radi kao profesor na Kr. velikoj gimnaziji, a od 1894. do 1908. godine kao profesor na Kraljevskoj realnoj gimnaziji. Godine 1908. postaje ravnatelj Kraljevske donjogradske gimnazije.⁶¹ Suvremenici su ga nazvali nestorom praktične obuke francuskog jezika, a njegov rječnik primjerom leksikografskog pristupa književnom jeziku na narodnoj osnovi i prihvaćenju normi. Umro je u Zagrebu 1940. godine.⁶²

Godine 1893. osnovan je praktikum za filozofiju u koju je bila uključena i pedagogija. Na čelo praktikuma postavljen je Đuro Arnold, prvi doktor filozofije na zagrebačkom Sveučilištu.⁶³ Đuro Arnold, pjesnik, filozof i pedagog, rodio se u Ivancu kod Varaždina 1853. ili 1854. godine. Gimnaziju je pohađao u Varaždinu i Zagrebu, gdje je i maturirao. Na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu studirao je filozofiju, povijest i zemljopis od 1874. do 1878. Doktorirao je 1880. godine s tezom *Etika i povijest* i bio promoviran u prvog doktora filozofije na zagrebačkom Sveučilištu. Usavršavao se i na sveučilištima u Göttingenu, Berlinu i Parizu. Nastavničku službu započeo je 1879. godine kao namjesni učitelj u Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu. U njoj predaje do 1889. godine, od 1880. kao pravi učitelj, od 1883. kao definitivni profesor, a od 1884. godine kao profesor *extra statum*. Godine 1889. postavljen je za ravnatelja Kraljevske muške učiteljske škole u Zagrebu. Godine 1894. godine imenovan je izvanrednim, a 1896. kraljevskim javnim redovitim profesorom pedagogike i teoretičke i praktičke filozofije, te tako postao prvi profesor pedagogije na Sveučilištu u Zagrebu, a njegovim predavanjem u proljeće 1895. godine utemeljena je Katedra za pedagogiju na Mudroslovnom fakultetu. Bio je prvi predstojnik Pedagogijskog seminara, što je ostao do svog umirovljenja 1923. godine i u tom razdoblju predavao je opću pedagogiju, teme iz posebnih pedagogija i neke psihologijske kolegije. Za dekana Mudroslovnog fakulteta bio je biran u dva navrata, 1898./99. i 1913./14., a za rektora Sveučilišta u akademskoj godini 1899./1900. Za dopisnog člana JAZU izabran je 1891., a za pravog čla-

⁶⁰ Isto, str. 98.

⁶¹ Godišnje izvješće Kraljevske velike realke u Zagrebu. šk. god. 1866.-1883. Bavio se klasičnom i romanskom filologijom, metodikom nastave stranih jezika, objavio niz knjiga (*Platon, Uvod u Platonova djela, Pjesnički pravci u prvoj polovici 19. vijeka, Kako treba učiti tuđe jezike*), udžbenika francuskog jezika (*Francuska početnica za srednje škole na temelju zorne obuke, Francuska gramatika za više razrede srednjih škola, Hrvatsko-francuski rječnik* i mnoge druge), stručnih članaka i rasprava u *Viencu, Nastavnom vjesniku, Pobratimu* i *Narodnim novinama*, kao i prijevod romana *Carev glasnik* J. Vernea. Godine 1921. osnovao je u Zagrebu društvo "Cercle français" kojem je predsjedao do umirovljenja 1927. godine.

⁶² *Hrvatski biografski leksikon*, str. 16.

⁶³ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 70.

na 1899. godine. Od 1902. do 1909. bio je i predsjednik Matice hrvatske. Najvažnije filozofsko djelo mu je *Zadnja bića. Metafizična razprava*. Napisao je i udžbenike iz logike i psihologije za srednje škole koji su bili u upotrebi punih 30 godina. Također je objavio i pet zbirki pjesama, a objavljivao je u svim suvremenim časopisima.⁶⁴

Dolaskom Stjepana Matičevića, pedagogija se potpuno odvojila od filozofije. Godine 1904. izabran je za privatnog docenta iz "etike" tadašnji srednjoškolski profesor Albert Bazala. Odlaskom Franje Markovića u mirovinu, Bazala je već 1912. godine postao redoviti profesor na stolici za teorijsku i praktičnu filozofiju i povijest filozofije.⁶⁵

Teološke znanosti

Na Bogoslovnom fakultetu razvijala se teološka i filozofska misao, a iznjedrila je buduće nadbiskupe i rektore Sveučilišta. Anton Bauer, zagrebački nadbiskup i filozof, rodio se 1856. godine u Breznici kod Bisaga. U Varaždinu je pohađao šest razreda gimnazije, a u Zagrebu nastavio srednjoškolsko obrazovanje u Nadbiskupskom liceju, gdje je maturirao. Studij teologije započinje na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, a nastavlja ga u Pešti, gdje je i zaređen 1879. godine. Doktorat iz teologije postiže u Beču. Godine 1884. započinje raditi kao namjesni učitelj u Kraljevskoj preparandiji u Zagrebu, a iste godine bio je premješten na Kraljevsku veliku gimnaziju u Zagrebu kao privremeni učitelj vjere.⁶⁶ Za pravog učitelja vjere bio je postavljen 1885., da bi 1887. godine bio imenovan za izvanrednog profesora temeljnog bogoslovlja na Bogoslovnom fakultetu zagrebačkog Sveučilišta, gdje predaje do 1910. godine.⁶⁷ U akademskoj godini 1906./07. bio je rektor zagrebačkog Sveučilišta, a bio je i pravi član JAZU.⁶⁸

Rudolf Vimer, najučeniji svećenik Zagrebačke nadbiskupije početkom 20. stoljeća, rodio se u Bjelovaru 1863. godine. Gimnaziju je završio u Zagrebu, a bogoslovne nauke studirao u Zagrebu i Beču, gdje je i doktorirao 1892. godine. Za svećenika je zaređen 1885. godine. Od 1886. do 1895. radio je kao vjeroučitelj u Zagrebu i to na Nižoj djevojačkoj školi, Kraljevskoj obrtnoj školi, Višoj djevojačkoj školi te od 1890.

⁶⁴ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 37, 163, 325; *Hrvatski biografski leksikon*, str. 241.

⁶⁵ *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, str. 72.

⁶⁶ Izvještaj Kraljevske velike gimnazije u Zagrebu, šk. godina 1871.-1875., Zagreb 1871.-1895.

⁶⁷ Imenik dostojanstvnika, činovnika, javnih službenika Kraljevina Hrvatske i Slavonije, 1897.

⁶⁸ Godine 1911. postaje pomoćni biskup zagrebački, a 1914., nakon smrti nadbiskupa Jurja Posilovića, postaje četvrti zagrebački nadbiskup. U tom je svojstvu, pored ostalog, bio naročito zaslužan za osnutak i razvoj Medicinskog fakulteta i Gospodarsko-šumarskog fakulteta, poklonivši im ili vrlo povoljno prodajući zemljište na Šalati, odnosno nadbiskupsko dobro u Maksimiru, što je omogućilo gradnju klinika, odnosno instituta. Također se brinuo za uspostavu akademske menze i đačkih domova kao bi i " ... siromašniji sinovi hrvatskog naroda imali pristup školovanju". Kao filozofu glavna su mu djela *Naravno bogoslovlje* (1892.) i *Opća metafizika ili ontologija* (1894.). Bio je poznat i oštar polemičar, a od 1886. do 1890. godine uređivao je i *Katolički list*. Umro je u Zagrebu 1937. godine. Ivan Macan, Antun Bauer: filozof i nadbiskup, *Obnovljen život*, god. 54, br. 2, str. 149-158.

na Kraljevskoj velikoj gimnaziji.⁶⁹ Godine 1892. imenovan je privatnim docentom za orijentalne jezike na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1895. uz stipendiju zemaljske vlade odlazi na znanstveno putovanje po zemljama Bliskog istoka. Po povratku je izabran za redovnog profesora uvodnih znanosti u Novi zavjet i tumačenje Svetog pisma. Bio je i dekan Bogoslovnog fakulteta, a u akademskoj godini 1900./01. i rektor zagrebačkog Sveučilišta. Također je bio i dopisni član JAZU.⁷⁰

Antun Maurović, teolog i biskup senjski, rođen je u Zagrebu 1851. godine. Završio je Nadbiskupski licej u Zagrebu, a teologiju je doktorirao na Bogoslovnom fakultetu u Beču 1880. godine. Za svećenika je zaređen 1876. godine. Nastavničku službu započeo je kao zamjenik katehete, 1882. godine na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu. Tu radi do 1891., od 1882. do 1886. godine kao pravi učitelj vjere, a od 1886. do 1891. godine kao definitivni profesor. Za redovitog profesora na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izabran je 1891. godine, a rektor sveučilišta u Zagrebu bio je u akademskoj godini 1894./95. Za biskupa senjskog imenovan je 1895. godine. U tom svojstvu obnovio je senjski konvikt za siromašne učenike Ožegovičianum i senjsko sjemenište. Umro je u Senju 1908. godine.

Umjesto zaključka

Zagrebački srednjoškolski profesori koji su djelovali u razdoblju 1888.-1903. ostavili su dubok i neizbrisiv trag na gotovo svim područjima, od znanosti, kulture, književnosti, pa do politike i vjerskog i duhovnog života. Pored vrhunskih postignuća na tim poljima koja su ih i dovela u članstvo Akademije, promovirala u rektore, dekane i sveučilišne profesore i dovela do biskupske i nadbiskupske časti, nećemo pogriješiti ako kažemo da su ušli u kolektivno sjećanje zajednice na čijem području su djelovali. Opće prihvaćena potvrda o nečijim dosezima je imenovanje ulice u gradu, u kojem je netko djelovao, imenom te osobe. Od 122 srednjoškolska profesora obrađena u ovom radu, imenima njih 30 nazvane su ulice u gradu Zagrebu. To znači da je njihovo životno djelo položilo test vremena, uključujući i brojne revizije koje su se na tom području zbivale zbog promijenjenih političkih okolnosti. I nakon proteka gotovo 120 godina, kasniji naraštaji prepoznali su i prepoznaju veličinu njihova životnog djela i doprinos društvu u cjelini. Potpuno je izvjesno da taj kriteriji nije objektivno znanstveno mjerodavan za ocjenu doprinosa svakog pojedinog profesora, već da nužno predstavlja nečiju subjektivnu procjenu. Stoga bi neka nova valorizacija vjerojatno došla do nešto drugačijih zaključaka, pa bi neki profesori "izgubili", a neki možda i dobili ulicu. Neovisno od toga, uvjeren sam da analiza bilo koje slične

⁶⁹ Izvješće Kraljevske velike gimnazije u Zagrebu, šk. godina 1873.-1895., Zagreb 1874.-1895.

⁷⁰ Poznavao je gotove sve europske jezike, latinski, grčki i orijentalne jezike. Napisao je najbolji hrvatski životopis Isusa Krista u tri knjige i *Život svetog Pavla*. Svoju bogatu knjižnicu darovao je Bogoslovnom fakultetu. Umro je u Zagrebu 1933. godine (<http://www.unizg.hr/rektori/rvimer.htm>).

grupe pojedinaca iz bilo kojeg razdoblja, ne bi dovela do zaključka da doslovce svaki četvrti svojim djelom zaslužuje ulicu glavnog grada jedne države.

Duro Arnold, Franjo Bučar, Antun Bauer, Hugo Badalić, Petar Budmani, Mirko Divković, Julio Domac, Stjepan Gjurašin, Dane Gruber, Stanko Hondl, Mijo Kišpatić, Vjekoslav Klaić, Oton Kučera, Eugen Kumičić, Franjo Magdić, Tomo Maretić, Antun Maurović, Andrija Mohorovičić, August Musić, Vjekoslav Novotni, Milan Ogrizović, Krsto Pavletić, Josip Prikrić, Antun Radić, Ivan Stožir, Milan Šenoa, Ferdo Šišić, Josip Torbar, Matija Valjavac, Vladimir Varićak istakli su se svaki na svom području djelovanja, ponekad ne najuže povezanim s njihovim aktivnostima kao srednjoškolskih profesora. Unatoč tome svi su oni bili srednjoškolski profesori, neki, kao Mirko Divković ili Josip Torbar, provevši svoj cijeli radni vijek na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu i usrdno prenoseći svoje ogromno znanje generacijama učenika.

Kako su zagrebački srednjoškolski profesori doista predstavljali i intelektualnu elitu svoga doba, najbolje možda svjedoče sljedeći podaci: od 122 srednjoškolska profesora obrađena ovim istraživanjem, a koji su radili na zagrebačkim srednjim školama u Khuenovo doba od 1883. do 1903. godine, 40 ih je predavalo na nekom od fakulteta, bilo u svojstvu predavača, privatnog docenta, docenta, izvanrednog ili redovnog profesora. Njih 15 bilo je izabrano za dekana jednog od fakulteta na zagrebačkom Sveučilištu, a 10 i za rektora Zagrebačkog sveučilišta. Konačno, 20 ih je primljeno u JAZU, bilo kao dopisni, a najčešće i pravi članovi, dok su dvojica, i to Josip Torbar i Gavro Manojlović, bili izabrani za predsjednike Akademije. Usporedimo li te impozantne podatke s današnjim stanjem, gdje, nažalost, srednjoškolski profesori vrlo rijetko na taj način napreduju u stručnom i znanstvenom pogledu, moramo ostati zadivljeni sposobnošću, ambicioznošću i motivacijom tadašnjih srednjoškolskih profesora. Prirodno je da je u tadašnje vrijeme broj visokoobrazovanih ljudi bio daleko manji nego danas, a propusnost između srednje škole i sveučilišta daleko bolja, ali to ni na koji način ne umanjuje intelektualne, stručne i znanstvene dosege tih generacija.

Tablica 1. Srednjoškolski profesori - uspon na Sveučilištu

Profesor	Fakultet	Status	Predmet	Godina
Julije Adamović	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Francuski jezik	1890.
Oton Kučera	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Viša matematika	1899.
Artur Gavazzi	Fil. fak. Zagreb	Učitelj	Geografija	1910.
Artur Gavazzi	Ljubljansko sveučilište	Profesor	Geografija	1920.
Oton Bošnjak	Visoka škola za trgovinu i promet	Profesor		1919.
Đuro Koerbler	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Povijest grč. pjesništva	1900.
		Redovni profesor	Klasična filologija	1907.
		Dekan		1908./09., 1918./19.
		Rektor		1914./15.
Stanko Hondl	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Fizika	1902.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Fizika	1911.
		Redovni profesor	Fizika	1915.
		Dekan		1919./20.
		Rektor		1936.-1938.
Gjuro Arnold	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Filozofija	1894.
		Redovni profesor	Filozofija	1896.
		Dekan		1898./99., 1913./14.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1899./1900.
Antun Maurović	Bogosl. fak. Zagreb	Redovni profesor	Teologija	1891.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1894./95.
Tomo Maretić	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Slavistika	1886.
		Redovni profesor	Slavistika	1890.
		Dekan		1897./98.
Franjo Celestin	Fil. fak. Zagreb	Lektor	Slavistika	1878.
Ferdo Šišić	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Povijest	1902.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Povijest	1906.
		Redovni profesor	Povijest	1909.
		Dekan		1911./12.
Antun Bauer	Bogosl. fak. Zagreb	Suplent	Filozofija	1887.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Filozofija	1888.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1906.
Leopold Langhoffer	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Zoologija	
		Izvanredni sveučilišni profesor	Zoologija	1902.
		Redovni profesor	Zoologija	

Profesor	Fakultet	Status	Predmet	Godina
Rudolf Vimer	Bogosl. fak. Zagreb	Privatni docent	Orijentalni jezici	1892.
		Redovni profesor	Uvodne znanosti	
		Dekan		
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1900./01.
Stjepan Tropsch	Fil. fak. Zagreb	Docent	Njemačka filologija	1897.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Njemačka filologija	1899.
		Redovni profesor	Njemačka filologija	1904.
		Dekan		1903./04., 1924./25.
Milan Ogrizović	Glumačka škola Zagreb	Predavač		1920.
Andrija Mohorovičić	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Geofizika, astronomija	1893.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Geofizika, astronomija	1910.
Petar Matković	Fil. fak. Zagreb	Redovni profesor	Geografija	1883.
		Dekan		1887./88.
Vjekoslav Klaić	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Geografija	1884.
		Redovni profesor	Opća povijest	1893.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1902./03.
Aleksandar Lochmer	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Engleski jezik	1889.-1915.
Rudolf Horvat	Fil. fak. Zagreb	Redovni profesor	Povijest	1944.
Nikola Andrić	Glumačka škola Zagreb	Profesor		1898.-1923.
Vladimir Varićak	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Trigonometrija	1895.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Matematika	1899.
		Redovni profesor	Matematika	1902.
		Dekan		1904./05.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1921./22.
	Sveučilište Zagreb	Prorektor		1928.-1932.
David Segen	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Matematika	1898.
Julio Domac	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Farmakognozija	1887.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Farmakognozija	1896.
		Dekan		1901./02.
	Sveučilište Zagreb	Rektor		1911./12.

Profesor	Fakultet	Status	Predmet	Godina
Ivan Quiquerez	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Njemačka filologija	1895.
		Privatni docent	Njemačka filologija	1882.
Mijo Kišpatić	Fil. fak. Zagreb	Suplent	Mineralogija	1890.
		Izvanredni profesor	Mineralogija	1894.
		Redovni profesor	Mineralogija	1896.
Gavro Manojlović	Fil. fak. Zagreb	Redovni profesor	Povijest	1897.-1914.
		Dekan		1905./06., 1923./24.
Stjepan Bohničček	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Algebra	1907.-1909.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Algebra	1909.-1921.
	Gospodarsko-šumarski fakultet Zagreb	Redovni profesor	Algebra	1921.-1934.
Bogoljub Krnic	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Povijest	1916.-1918.
Ferdo Belaj	Fil. fak. Zagreb	Suplent	Crkveno pravo	1882.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Crkveno pravo	1882.
August Musić	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Grčki jezik	1893.
		Dekan		1897./98.
Milivoj Šrepel	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Klasična filologija	1889.
		Dekan		1896./97.
Antun Korlević	Šumarska akademija	Stalni učitelj	Šumarska zoologija	1899.
Julijo Golik	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Klasična filologija	1907.
		Redovni profesor	Klasična filologija	
		Dekan		1913./14.
Stjepan Gjurašin	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Botanika	
Josip Brunšmid	Fil. fak. Zagreb	Izvanredni sveučilišni profesor	Arheologija	1896.
Milan Šenoa	Fil. fak. Zagreb	Privatni docent	Oceanografija	1897.
		Docent	Regionalna geografija	1910.
		Izvanredni sveučilišni profesor	Regionalna geografija	1913.
		Redovni profesor	Regionalna geografija	1917.

Tablica 2. Srednjoškolski profesori – akademici

Prezime i ime	Godina	Tip članstva
Valjavac, Matija		Pravi član
Gavazzi, Artur	1917.	Pravi član
Hondl, Stanko	1908.	Dopisni član
	1923.	Pravi član
	1933.-1942.	Potpredsjednik
Arnold, Gjuro	1891.	Dopisni član
	1899.	Pravi član
Maretić, Tomo	1890.	Pravi član
Šišić, Ferdo	1903.	Dopisni član
	1909.	Pravi član
Bauer, Antun	1896.	Pravi član
Dukat, Vladoje-Viktor	1938.	Pravi član
Vimer, Rudolf		Dopisni član
Mohorovičić, Andrija	1893.	Dopisni član
	1898.	Pravi član
Klaić, Vjekoslav	1893.	Dopisni član
	1896.	Pravi član
Varićak, Vladimir	1894.	Dopisni član
	1904.	Pravi član
Torbar, Josip	1866.	Pravi član
	1890.-1900.	Predsjednik

Prezime i ime	Godina	Tip članstva
Segen, David		Dopisni član
Kišpatić, Mijo	1883.	Dopisni član
	1887.	Pravi član
Manojlović, Gavro		Pravi član
	1924.-1933.	Predsjednik
Bohniček, Stjepan	1907.	Dopisni član
Gruber, Dane	1924.	Pravi član
Musić, August		Pravi član
Šrepel, Milivoj	1893.	Pravi član

Dunja Modrić-Blivajs

Biographics of High-School Professors in Zagreb from the Period of 1883-1903 and Their Contribution to the Development of the Academy and University

Summary

Based on the sources from the Croatian State Archive in Zagreb (matriculation records and qualification records of Zagreb high schools, or *gymnasia*), in the article are presented the biographies of around forty *gymnasium* professors who through their scholarly life greatly contributed to the development of the Royal University of Francis Joseph I in Zagreb and of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts. They continued their careers teaching in the Faculty of Philosophy and Faculty of Theology, and they excelled in their scholarly work in their respective disciplines. Finally, at the end of the article, a list of those *gymnasium* professors who became members of the Yugoslav Academy in the period between 1883 and 1903 is attached.

Keywords: University of Zagreb, Yugoslav Academy of Sciences and Arts, *gymnasium* professors, Károly (Karlo Dragutin) Khuen-Héderváry